

## HANSEN'İN EVLATLARI: AVRUPA'NIN SON CÜZZAM HASTANESİ SAKINLERİNİN HİKAYESİ HANSEN'S CHILDREN: THE STORY OF THE INHABITANTS OF THE LAST REMAINING EUROPEAN LEPROSARIUM

Serap Sarıbaş<sup>1</sup>



### Makale Bilgisi

*Gönderildiği tarih:*  
30.09.2019

*Kabul edildiği tarih:*  
29.01.2020

*Yayınlandığı tarih:*  
05.02.2020

### Öz

Dünya çapında sosyal ve toplumsal bir hastalık olarak kabul edilen “Cüzzam”, “Lepra”, “Hansen” hastalığı “Mycobacterium Leprae” basilinin neden olduğu kronik ve enfeksiyonel bir hastalıktır. Bilinen en eski deri hastalıklardan biri olan cüzzam hakkında Mısır, Çin ve Hindistan’da yazılı kaynaklar mevcuttur. Fakat Haçlı Seferleri süresince, hastalığın Doğu’dan Avrupa’ya doğru yayıldığı görüşü hâkim olmuştur. Orta Çağ’da salgın halini alan cüzzam hastalığı; “Günah-Bedel”, “Sebeup-Sonuç” çerçevesinde değerlendirip; hastaların bedenlerindeki damga/stigma olarak algılanmıştır. Hastalığın etiolojisinde en önemli faktör olan toplumsal bakış açısı ise, cüzzamlıların tecrit edilerek, özel kıyafetler giydirilerek kimi zaman, kıyafetlerinin üzerinde büyük bir “L” harfi taşıyarak, kimi zaman da zil ve çan çalarak dolaşmalarına sebep olmuştur. Orta Çağ’da filizlenen hastaları damgalama ve hastalığın bir takım; “kirlenme, çürüme ve bozulma” gibi kelimelerle özdeşleştirilmesi, hastalığın kendisini bir metafor haline getirmiştir. Ognjen Spahic tarafından yazılan “Hansen’in Evlatları” başlıklı eseri, Avrupa’nın son cüzzam hastanesinde on iki cüzzam hastasının yaşam mücadelesini ele alırken, hastalığın sonucu olarak meydana gelen fiziksel bozukluklarla, hastalığın patolojisi olan dışlayıcı ve itici karakterinin, toplumsal bağlamda algısını gösterir. Aynı zamanda, eser, cüzzamlı bedenler üzerinden alegorik bir üslupla, Romanya Devrimi öncesine ve sonrasına değerinerek paralel bir ilişki kurar.

**Anahtar Kelimeler:** *Günahkâr, Nikolay Çavuşesku, Tişhileşti Cüzzam Hastanesi*

### Article Info

*Date submitted:*  
30.09.2019

*Date accepted:*  
29.01.2020

*Date published:*  
05.02.2020

### Abstract

Considered as a social disease worldwide, “leprosy”, “lepra”, “Hansen’s disease”, is a chronic infectious disease caused by a bacillus called Mycobacterium leprae. As one of the oldest skin diseases known, written accounts of leprosy are thought to be in Egypt, China and India. However, according to the prevalent view, the disease is thought to have spread from the east to the west during the Crusades. Leprosy, which grew into a full-on epidemic in the Middle Ages, was perceived as a stigma on the bodies of patients within the frame of “Sin-Punishment”, “Cause-Effect”. The most significant factor in the etiology of the disease, social viewpoint, forced leprosy sufferers to wear special clothes marked with the letter “L” and sometimes carry bells or clappers. The stigmatization of the disease developed in the Middle Ages alongside its name having become equivalent to contamination, decay and degeneracy turned the disease itself a metaphor. Centering around the twelve lepra patients’s struggles for life in the last remaining lepra hospital of Europe, “Hansen’s Children”, the novel written by Ognjen Spahic, reveals how physical deformities due to leprosy and loathsome and repulsive character seen as the pathology of the disease were perceived in a social context. Moreover, the novel, through the allegorical language over the bodies of those with leprosy, makes a parallel relationship, addressing to the Romanian Revolution’s before and after.

**Key Words:** *Sinful, Nicolae Ceauşescu, Tichilesti Leprosarium*

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü  
ORCID 0000-0002-4079-8024

## Giriş

Cüzzam hastalığı, “Mycobacterium leprae” basilinin sebep olduğu, sinirleri, deriyi ve diğer organları tutan, kronik ve yavaş seyirli bir hastalıktır, fakat bazı immünolojik etkenlere bağlı şiddetli ve ani reaksiyonlar gerçekleşebilir. Üç türe ayrılan cüzzam hastalığı arasında en bulaşıcı ve tehlikeli olarak “Lepromalı cüzzam” gösterilir. Bu türün deri üzerindeki yarattığı kırmızı şişliklere “leproma” denilmektedir. Vücutta en ağır tahribatı bırakan birinci tür cüzzam vakalarında, hastalık aşamalı bir şekilde tüm bedeni kaplar (Serdar, 2014: 101). İkinci tür olarak gösterilen “sinir cüzzamı” birinci türe göre daha az bulaşıcılık gösterir ve hastanın sinir sistemini deforme eder. Üçüncü tür olarak ise “tüberkülozumsu cüzzam” basili tüberküloz mikrobuyla benzerlik gösterir ve her iki hastalık reaksiyonları arasında ortak belirtiler vardır (Serdar, 2014: 101). Özellikle, subtropik ve tropik bölgelerde, düşük ekonomik düzeye bağlı cüzzam hastalığına rastlanılabilir, hastalık genelde “basil sayısı fazla olan hastaların üst solunum yolu sekresyonları ile” bulaşıcılık gösterebilir (Özko, vd. 2015: 164), diğer bir ifadeyle, lepra basilinin tek rezervuarı insandır. 1876 yılında Gerhard Armauer Hansen (1841-1914) tarafından izole edilen Lepra basili, “Hansen hastalığı” olarak da tanımlanır. Yunan dilinde “kabuklu, kepekli” anlamına gelen “Lepra” kelimesi, insan bedeninde bıraktığı tahribat yüzünden, çağlar boyunca, cüzzam hastalarının dışlanması ve toplu yaşam alanlarından izole edilmelerine sebep olmuştur. Cüzzam hastalığı da diğer bulaşıcı hastalıklar olan veba, frengi, sıtma ve çiçek hastalığı gibi, insanlık tarihinin başlamasıyla var olduğu kabul edilir, fakat cüzzam hastalığı 11. ve 13. yüzyıllarda Haçlı Seferleri sırasında salgın halini aldığı için hastalık en çok bu dönemle ilişkilendirilir (Serdar, 2014: 104).

Tanrının laneti olarak ya da diğer bir ifadeyle, Tanrının cezalandırdığı insanlar olarak kabul edilen cüzzam hastaları, toplumlarda yarattığı korku ve endişeyle, hastaların, kayıt altına alınarak toplum dışında belirlenen yerlerde veya da tecrit adalarında yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Orta Çağ’ da cüzzam hastalığı veba hastalığı kadar bulaşıcı olduğu fikri yaygındır. Cüzzam hastalığı taşıyan kişiler tecrit edilmemiş ve toplum içerisinde yaşıyorsa, diğer insanları uyarmak için yanında taşımakla yükümlü olduğu zili ya da anı almalıdır. Özel giysiler giymeli ve hatta rüzgârın yönüne bağlı olarak yolun belli bir tarafında yürümleri gereklidir (Serdar, 2014: 104).

İnsanlık tarihinin bilinen en eski hastalıklardan biri olan cüzzam, her yaşta, insanı etkileyebilir. Ancak erken tedavi ile hastalığın neden olduğu sakatlıklar ve vücutta oluşan tahribatlar engellenebilirdi (Kardaş: 2017: 2). Cüzzam hastalığı fiziki tahribatla birlikte, psikolojik yıkımlara da sebep olur; peneleşmiş el parmakları gibi anatomik ve fizyolojik deforme, hastalara karşı bakış açısında toplumsal bir fobi ’ye sebep olur (Aybar 2018: 506). Orta Çağ’da, hastalığın yaygınlaşması, hastaları, toplum dışına iten, dışlayıcı bakış açısı, hastalığın biyolojik bir olgu olmaktan daha çok

kültürel kodlarla tanınmasına sebep olur ve hastalığın etiyojisinin kavranmasında en önemli etkenlerden birini teşkil eder (Akın: 2014, 351).

Karadağlı yazar Ognjen Spahic tarafından 2004 yılında yazılan “Hansen’in Evlatları”, (Copiii lui Hansen), 2005 yılında “Mesa Selimovic Ödülü” aldı ve birçok dilde çevirisi yapıldı. Eser, Türkçe’ye, 2018 yılında, Tugay Kaban tarafından çevrildi ve Dedalus Yayınevi tarafından yayımlandı. Avrupa’nın son cüzzam hastanesinde, cüzzam hastalarının yaşam mücadelelerini anlatan Spahic, aynı zamanda, 1980’li yıllarda Romanya’nın siyasi tarihini de ele alır. Romanya’da, cüzzam hastanesinde, isimsiz bir cüzzam hastası olan anlatıcının gözünden olayları aktaran yazar, aynı zamanda diğer iki cüzzam hastası olan Zoltan ve Amerikalı Robert Duncan’nın da yaşam mücadeleleri üzerinden Romanya’nın Siyasi Tarihi’ni eleştirir.

Kitabın “Giriş” yazısında, BBC’nin Doğu ve Orta Avrupa muhabiri Nick Thorpe, eser hakkında görüşlerini belirtmiştir. Thorpe, Romanya Devrimi’nin gölgelediği bir ülkede gerçekte, Tuna Deltası’ndaki Tekeli (Tichilesti) Köyünde, cüzzamlı hastaların yaşadığından söz eder. Spahic’in onların acılarını ele aldığını fakat bu talihsiz hastalığın felaketleri üzerinden Romanya’nın da zorluklar içerisinde olduğunu alegorik bir şekilde ele aldığını söyler. Orta Çağ’da kökleşen cüzzam hastalığının dışlayıcı kodları, 1980 yılında gerçekte var olan bir köyün cüzzam hastaları üzerinden metaforlaşarak, bir ülkenin dağılmasının işlendiği “Hansen’in Evlatları” eserinde arka fonda işlenir. Spahic, cüzzam hastalığını merkeze alarak, hastaların yaşam mücadelesiyle birlikte Romanya’da siyasi bir dönemin kanlı sonuçlarıyla birlikte gerçekte yok olan hayalleri, diğer bir deyişle, zafere ulaşma özleminde yitirilen umutları anlatır.

## **Biyolojik Bir Sapkınlığın Sonucu Olarak Cüzzam Hastalığı**

Dünya Sağlık Örgütü raporlarına göre, 2016 yılında dünya gelinde 214 binden fazla cüzzam vakası olduğu tespit edilmiştir (“Romanya’daki Cüzzamlı Köy: Tekeli,” 28.01.2019). Sosyal dışlanmaya sebep olan cüzzam hastalığının, tedavisinin bulunması ve bir şekilde bulaşıcı olmadığı konusunda araştırmaların sonuç vermesine rağmen hastalar tecritte veya toplumdaki izole bir yerde tutulur. Avrupa’nın son cüzzam hastanesi olarak gösterilen, Romanya’nın Tekeli Köyü’nde 10 tane cüzzam hastasının bulunduğu ve hastalıklarının ilerlemesinden dolayı tedavi edilemedikleri açıklanmıştır. Orta Çağ’da hâkim olan cüzzamlı bireylerin “günahkâr” olması fikri ve bu dünyada günahlarının bedelini ödemesi gerekli olduğu düşünüldüğü için cüzzamlı bireyler, cüzzam adaları ya da köylerinde yaşamak zorunda bırakılıyorlardı.

Ognjen Spahic, esere 1981 senesinden beri cüzzam hastanesinde kapalı olarak tutulan hastalardan, cüzzamdan ölenler için yakılan kül fırınlarından ve ayrıca, ailelerin hasta olan kişilerden korktukları için burada yaşamalarında bir sakınca bulmadığından söz ederek başlar. Hastanede on bir erkekle birlikte, bir kadın cüzzam hastası bulunur. Hastanenin etrafında yaşayan Romen

köylüleri, cüzzam hastalarını gördüklerinde yadırgarlar. Hastalık Tanrı tarafından gönderilmiş bir biyolojik sapkınlığın sonucu olarak ilahi bir cezadır bu yüzden de çocuklarının hastane çitlerinin etrafında oynaması yasaktır. Spahic tüm bu bakış açısıyla hastanenin “tıbbi bir enstitü” olmaktan çok uzak olduğunu ve “şeytani ruhlarla dolu, lanetli bir mezarlık olarak” değerlendirildiğini söyler (Spahic, 2018: 19).

Cion ve Mistislaw hastanenin diğer iki cüzzamlı hastasıdır. Cion cüzzam hastalığının yarattığı tahribatlardan biri olarak burnunu kaybetmiş ve düşen burnun yerinde, büyük bir çukur oluşmuş aynı zamanda sağ ayağını kaybetmiştir. Mistislaw yüzünde ise cüzzamdan kaynaklı deforme oluşmamış fakat kolları ve bacaklarında oluşan hasardan dolayı yürüyemez hale gelmiştir. Bu iki cüzzam hastasının arasında diğer cüzzam hastalarından farklı olarak “homoseksüel” bir ilişki vardır. Birleşmiş Milletler’ in olanaklarıyla, Bükreş’te Tıp gazetesi basılır. Bahsi geçen gazetenin 36. sayısında (Ocak, 1984), “Edinilmiş Bağışıklık Sendromu”, (AIDS) üzerine haberler okunur. Hastalık “veba” hastalığı gibi etkin ve bulaşıcı olarak değerlendirilir ve çağın vebası olarak görülür. Diğer bir cüzzam hastası olan Ingemar Zoltan, gazeteden yüksek sesle “AIDS’in öncelikle damardan ilaç kullanıcıları, homoseksüeller ve hemofili hastalığı olanları etkilediğini” okur (Spahic, 2018: 22). Okunan haberle birlikte, bu iki sevgiliye karşı tüm tavırlar gözle görülür bir şekilde değişir ve Mstislaw ve Cion, diğer cüzzam hastaları tarafından dışlanır. Cüzzamlıları bireylerin toplumdan dışlanması ile bu iki cüzzam hastasının diğer cüzzamlı hastalar arasından dışlanması paralel bir ilişkiyi gösterir, her iki tutumda “kökleşmiş eylemlerin” sonucudur. Cüzzam hastalarının dışlanma sebebi, ilahi bir cezanın sonucu olarak kabul edilmişti ve şimdi aynı mekanizma hastane içerisinde tüm cüzzamlı hastalar arasında bu hastalığın “sözde öncü” leri olarak “homoseksüeller” gösterildi.

### **Zavallı Hayat Masalları, Tecritteki hastalık ve Zil**

Diğer bir cüzzam hastası olan Amerikalı Robert Duncan ve anlatıcı karakter, Kızılhaç’ın yardım amaçlı dağıttıkları teneke kutularını zorla alan Romen köylülerin ‘radyoaktif’ riskiyle yemeyip attıkları teneke kutulardaki ananasları yerler. Ananası yerken yutkunma sorunu yaşanır ve zamanla yutkunma hissi de kaybolur, geçmişte cüzzam hastaları bu yüzden cam yiyerek, yanan ateşleri yutarak performans sergilemiş ve para kazanmışlardır. Robert Duncan, Amerika’daki akrabalarına AIDS olduğunu ve hayatının geri kalanını Avrupa’da yaşamak istediğini yazmıştı, Amerikan ordusunda bir astsubay olarak hatırlanmak istiyordu. Hansen hastalarının hiçbirisi hastalığa nasıl yakalandıklarını bir cümle ile açıklayamazlardı, hastanede de anlatılan hikayeleri kimse sorgulamazdı:

Hayat hikayelerinin doğru olup olmadığını sorgulamanın lüzumu da yoktu zaten. Hastaneye geldiğinizde, bütün belgeler, kişisel eşyalarınız ve giysileriniz kaba bir üslupla sizden alınır ve karşılığında birkaç iç çamaşırı, iki bembeyaz penye, bir kollu kazak ve kaliteli ketenden

kukuletalı bir cüppe verilirdi. Bu yeni kıyafetlerin tekrardan yenilenmesi belli aralıklarla oluyordu. Bu yüzden kimsenin pislikten bahsettiğini duymadınız. Bir Romen askerinin eşlik ettiği, son derece sıcakkanlı üç doktor, hastanede kalacağı yeri hazırlarken, boynuma bir zil asacaklarını sanmıştım; çünkü merhametten yoksun birisi geliyor diye yolcuları uyarmak amacıyla, geçtiğimiz yüzyıllarda cüzzamlılar için özdeşleşmiş bir eşyaydı bu zil... Neyse ki böyle bir şey olmadı; fakat derli toplu düzenlerinde ürkütücü birkaç hareket olduğunu inkâr edemezdim. Aslında tedavi amacıyla değil, bu dünyanın dışında bir yerlere, bambaşka bir yolculuğa hazırlanmak üzere buraya getirildiğimi fark ediyordum. Ve bunun tıbbi bir tedaviden çok, daha uygun bir ifade ile tecritteki hastalık olarak adlandırıldığını kavradım (Spahic, 2018: 33).

Spahic, bin yıldır cüzzam hastalığı ile ilgili yürütülen projeler pek büyük bir değişiklik göstermediğini özellikle vurgular. Bilinen ve tek değişmeyen gerçek hastalığın yayılmasını önlemek için sağlıklı olanlar ile cüzzam hastalarının etkileşimini önlemektir. Bu uygulamalar tarihin tüm dönemlerinde benzerlik göstermiştir, “İkinci Ramses” dönemi, “Beşinci Şarl” ve “Korkunç Ivan” döneminde de aynı uygulamalar vardır ve özellikle Orta Çağ’da hastalar kazığa bağlanır ve diğer insanlara, cüzzamlı hastaların dinsizliği gösterilirdi (Spahic, 2018: 33). Kilise merhamet göstermediği için cüzzam hastaları toplum dışında kalan yerlerde yaşar ve tıbbi bitkiler ve vahşi meyveler aramak zorunda kalmış bu yüzden yaşam alanı dışında kalan cüzzamlı kolonileri civar köyleri yağmalayıp yolcuları eşyalarını çalmaya başlamışlardır (Spahic, 2018:34).

Hastanede belirli dozlarda cüzzam hastalarına “tiyosemikarbazid” verilir, cüzzamın yaratmış olduğu tahribat azaltılmaya çalışılır. Avrupa’nın son cüzzamlı hastanesinin, 1928’de kuruluşundan beri en eski ve yaşlı sakini olan Zoltan, birçok tarihi olaya da şahit olur. Alman işgali ve toplu katliamlar sırasında kurtulan Zoltan, 1942 yılında hastanenin 47 cüzzamlı hastasının kurşuna dizildiğini ve binanın mikroptan arınması için bölgenin ateşe verildiğini anlatır. Çıkarılan yangında yanan eşyalar arasında Romen Kraliçe Marie’nin portreleri ve değerli cevizden yapılmış mobilyaların da yandığından söz eden Zoltan, yükselen dumanların içerisinde umutların da yok olup gittiğini söyler.

### **Çavuşesku’ya Karşı Cüzzamlı Bir Müttefik, Zoltan**

Sosyalist Romanya’nın 24 yıl boyunca devlet başkanlığını yürüten Nikolay Çavuşesku (Nicolae Ceauşescu) kanlı bir devrimle yönetimden indirilip, idam edildi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, SSCB müdahalesi ve yardımıyla kurulan Romanya Sosyalist Cumhuriyeti ülkede “devletçi planlı ekonomi” uyguladı fakat 1980’lerde dış borçlanmalara dayalı ekonomik kriz, toplumun “refah seviyesinin” gerilemesine neden oldu (Sancaktar, 2019: 60). İktisadi bağlamda, Romanya 1970’li ve 1980’li yıllarda zor zamanlar geçirmiştir ve bu durum kitlesel hareketlenmelere sebep olmuştur. “Devletçi sosyalist” rejime ve Çavuşesku’ya karşı, anti-komünist güçler tarafından

“Ulusal Kurtuluş Cephesi” kuruldu. 1989 yılı sonlarına gelindiğinde “Ulusal Kurtuluş Cephesi” önce halk daha sonra ordunun da desteğini alarak Romanya’daki sosyalist rejimin sonunu hazırlamıştır. Nikolay Çavuşesku, 22 Aralık 1989 yılında devrilmiş ve “Ulusal Kurtuluş Cephesi” tarafından yargılanarak idam edilmiştir (Bozkurt, 2008: 14).

Bir sabah, cüzzamlı hastalar odalarında Romence işçi şarkıları, devrim marşları duymaya başlar, arada “Diktatör gitsin!” “Özgürlük!” “Eşitlik!” ve “Haklarımızı İstiyoruz!” gibi sloganlar da duyarlar (Spahic, 2018:63). Hastane civarındaki bir fabrikayı kullanan eylemciler yönetimi de ele geçirmiştir, “Romanya Ulusal Televizyon” kanalı eylemi kaydetmeye çalışıyordur. Hastanede ise herkes ikinci kata çıkarak bu protestoyu seyrederken, hastanenin en yaşlı cüzzam hastası Zoltan bahçe çitlerinde, “Çavuşesku’yu lanetleyerek” ve “Ulusal devrimci marşlarını” söyleyerek eyleme destek verir (Spahic, 2108: 63). Zoltan ani bir hareketle çitlerden atlar ve işçilere doğru koşar fakat işçiler suskun bir şekilde Zoltan’a daha ötesinde “lanetlenmiş bir yerden gelen” birine öylece bakıp kalmışlardır.

İşçiler Zoltan’a doğru taş fırlatmaya başlar fakat Zoltan mutlulukla el sallamaya devam eder ve şarkı söyler. Zoltan “dünyanın aç ve perişan mahkumlarının ketene sarılmış bir cüzzamlı müttefike ihtiyaçlarının olmayacağına inanmak” istemiyordu (Spahic, 2018: 64). Artan taşlarla birlikte havada “Günahkâr!” çığlıkları duyulur. Zoltan gözyaşları içerisinde hastaneye döner ve odasına çekilir, diğer cüzzamlılar odalarından dışarı çıkmazlar, herkes “hançer dolu olan sözleri” duymuş ve bu hastanenin dışındaki dünyada yerlerinin olmadığını bir kez daha anlamışlardı. “Korku,” “çirkinlik,” “hastalık” ve “yozlaşma” Hansen’in evlatları için onları dünyanın geri kalanından ayıran temel özelliklerdir ve bir cüzzamlı bu sınırı aşmaya çalışırsa, kesin sonuç olarak bir yerde durdurulacaktır.

Göstericiler, Çavuşesku’nun portresine kırmızı boya ve toprak atarlar ve portre uzaktan “kana” boyanmış “kanlar akıyormuş” gibi gözükür. Spahic, portrenin bu haliyle cüzzamlı bir insanın yüzüne benzediğini vurgular. Fabrikadan silah sesleri duyulur ve polis arabaları fabrikaya doğru ilerler. Fabrikanın etrafı gaz maskeli polislerin kurşunları ve protestocu işçilerin fırlattığı taş sesleriyle dolar. Göstericilerden bir tanesi polisle çatışmaya başlar ve arkasından bazı işçiler uzun tahılların olduğu araziye doğru kaçar. Kaçmayı başaramayanlar ise “dizleri üzerine çökmüş” olarak bekler. Polis arabasının megafonundan, “arabasından megafonla yakalananların Sosyalist Cumhuriyet’in kurallarını ve huzurunu bozmaya çalışan suçlular olarak kabul edildiğini” ilan ettiği duyulur (Spahic, 2018: 67).

Zoltan odasında uyurken yaşlı vücudu cüzzama yenik düşmek üzeredir, arkadaşları çekmecesinden iki doz oranında “thiosemicarbazone” bulup ona enjekte ederler. Öğlen yemeği esnasında, “çatal ve bıçaklar” sabah ölen işçiler için havaya kaldırılır. Sabah yaşanan olaylar için

konuşma yapan, Robert'ın insanlığın küresel krizine ve Doğu Avrupa ülkelerindeki komünist fikirlerin bozulmasına dair bir şeyler anlatır, herkes bu düşünceleri doğruca kabullenir ve Robert'ın asaletiyle büyülenir. Uzun cümlelerin bazıları oldukça mantıklı gözükür. Robert'ın söylediği gibi; *varlığımızın bütünlüğündeki karanlık yanlarımızın, önlerine koyduğu hırslara direnmek için hayatlarını yönlendirebilecek güç ve istek bahşedilmiş insanların yüzde beşiyse uygarlığın kaderi ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiştir.* (Spahic, 2018: 68).

Hastanenin bahçesinde harabe bir şapel vardır, iki işçinin buraya saklandığını fark eden cüzzam hastaları, onların bu harabe şapel'in çatısında polise yakalanma ihtimali olmadıklarını biliyorlardı. Robert, yaşanan tüm bu olaylarda polisleri "zalim" olmakla suçlar bir taraftan da işçilerin de ilkel oldukları düşünür; toplu eylemlerin dikkat çekmek için tek yol olduğunu fakat, rasyonel bir amacı ifade edemeyen "kolektif yiğitliklerin" sorgulanabilen bir türü olmasıyla da eleştirir. Konuşmalar devam ederken, bir polis memuru "çitin diğer tarafına" geçmeye cesaret edemeden, kaçakları aradıklarını söyler. Kaçaklar burada saklanıyorlarsa hastalığın onlara bulaşma ihtimali vardı bu ihtimal daha tehlikeliydi, hastalık yaygınlaşabilirdi. Polisler, cüzzamlılardan uzak tutan hastalık sayesinde, hastalarla daha fazla konuşmaz, arabalarına dönerler ve "lanet olası cüzzamlılar" gibi sözler söyleyerek oradan ayrılırlar. Cüzzamlı hastalar da bir şekilde, Çavuşesku'ya karşı yapılan eyleme katıldıklarını düşünürler. Gerçekte, onlar da hastanenin çitleri arkasındaki dünyayla iletişime geçmek isterler.

## Yaşayanların Arasındaki Ölüler

Avrupa'da hastalığın yayılması 11. ve 13. Yüzyıllarda Haçlı Seferleri sırasında hız kazanır. İlk defa, Avrupa bu kadar büyük bir salgın hastalıkla yüz yüze kalır. Salgının ilerlemesiyle birlikte, "Üçüncü Lateran Meclisi", 1179 yılında, cüzzamlı hastaları "yaşayanların arsında ölümler" olarak sınıflandırmış "sefil" hastanelere göndermişlerdi. Cüzzamlı insanlara taş atmak, boyunlarına zil takmak, sevap olarak gösterilir ve ayrıca cüzzam hastalarının göğüslerine sarı büyük haçlar takılır ve diğer insanların onları gördüğü yerde "Günahkâr!" diye bağırımları mecburi olarak gösterilirdi (Spahic, 2018: 77). Spahic, geçmişte yaşanan olaylara sıklıkla değinerek geçmişle günümüz arasında paralel bir ilişki kurar. Bahsi geçen olayda ise, cüzzam hastalarının "Hristiyan aforozlarının" her türlü lanetlendiğini ve kendi başına "acı içerisinde" çürümeye terk edildiklerini anlatır. Bu dönemde, bazı cüzzam hastaları dilenerek ya da hikayeler anlatarak geçinirlerdi. Orta Çağ'da, cüzzamlı insanları anlattığı hikayeler "propaganda"nın önemli bir aracı olarak görülürdü ve abartılması daha da süslenmesi için paralar ödenirdi. Spahic, burada kendinin de benzer bir görevi yaptığını Avrupa'nın tam ortasında, "iç içe geçmiş" karmaşık bir ağı çözmeye çalıştığından söz eder. Gittikçe daha sessizleşen Zoltan'ın bedeni kanlar içerisinde, ölmüş olarak bulunur. Köpekler tarafından saldırıya uğrayan Zoltan'ın vücudu köpekler tarafından parçalanmıştır. Cüzzam hastaları

sahip oldukları eşyalarla birlikte gömülürdü bu yüzden odasından toplanan eşyaları; “*düzgünce katlanmış birkaç çorap, temiz mendilleri, Avusturya- Bulgar armalı bir pipo, boş bir tütün kutusu ve yatak başlığına ilâştirilen doldurulmuş bir kartal*” ile gömülecektir (Spahic, 2018: 81). Zoltan’ının cenazesi gömülürken, cenazesine eşlik eden müzik, uzaklardan gelen köpek ulumalarıdır.

## Avrupa’daki Son Cüzzam Hastanesinden Kaçış Öncesi

İşçiler, her sabah fabrika bahçesinde toplanır, merkezde gösteriler düzenlenir, eski otobüslerden uzun pankartlar ve bayraklar sarkıtılır. Onların geçişlerini izleyen cüzzam hastaları, şehrin sokaklarında önemli şeyler olduğunu düşünürler. Havalar gittikçe soğur ve cüzzam hastaları, eğer fabrikaya işçiler gelmezse, kazan dairesinden biraz kömür almayı düşünürler. Civar köylerin ve fabrikanın üzerinde devrim yanlısı tüm girişimleri cezalandırmak için helikopter dolaşır. Fabrikanın etrafı polislerle, göstericiler arsında çatışmalar tekrar alevlenir, bu sefer polise karşı direnişçiler ve askerler savaşır. Ülkede anarşi baş gösterir, otoyol üzerinde sürekli olarak dumanlar yükselir. Bir sabah işçiler gelip fabrikanın bahçesini temizler, daha sonra da Çavuşesku’nu yarım kalmış portesini beyaza boyarlar. Aynı gün fabrikanın bahçesine siyah bir limuzin gelir, “devrim sonrası yeni diktatör” çalışanlarla konuşur ve onları “daha iyi bir gelecek” için ikna edici sözler söyler (Spahic, 2018: 150). Hoparlörden; “Romanya uyan!” sesleri ile mavi önlüklü işçiler “zafer işareti” yaparak fabrikaya girer ve ardından fabrikanın dumanları tekrar tütmeye başlar.

Robert ve diğer cüzzam hastası olan anlatıcı hastaneden kaçmak için hazırlanırlar, Robert, odasından ayrılmadan önce kitabını alıp pencereyi kapatır, dönmek zorunda kalırlarsa oda soğuk olmayacaktır. Bir an son Çin imparatoru ile ilgili efsaneyi hatırlarlar;

Çoktan o aptal mazinin büyüüne kapılmıştım. Bu bir tür komplo olmalı diye düşündüm. Son Çin imparatoru, doğduğundan beri ayaklarında olan prangalardan kurtulduğunda, hanedanın söylediklerine göre, ara ara onları tekrar takmak istiyormuş çünkü artık onlar dünya görüşünün ve bedeninin doğal bir parçası haline gelmiş. Efsaneye göre, kral unutulmuş şehrin ferah sokaklarında gezinir ve ağır zincirinin sesiyle, sanki siyah bülbüllerin şarkılarını dinliyormuşçasına eğlenirmiş. Aynı şeyleri hissettim. Sonunda ayrılıyor olmanın verdiği mutluluğa rağmen, Robert’ı almak için yukarı çıktığımda, ellerimi yavaşça bu lanetlenmiş duvarlara dokundurdum. Hatta daha ötesinde, gözlerim yaşlarla doldu ve midemde kelebekler uçuşmaya başladı; bu kelebekleri oldukça iyi tanıyordum (Spahic, 2018: 153).

Onları almak üzere gelen Martin, poşetlerden pahalı kıyafetler çıkarır ve beğendikleri giymelerini söyler. Giyebildikleri kadar kıyafeti üzerlerine giyerler fakat, hastalığın etkisiyle deforme olmuş yüzlerini gizlemeleri için gözlerine kadar inen yün şapka da takarlar. Martin ayrılmadan önce hastaneyi ateşe verir, alevler çatıya sıçrar. Çalılıkların arasından son kez evlerine bakarlar, ateş sesleri



duyulmadan ve çevreden işçiler yardıma gelmeden önce oradan ayrılmalıdırlar, Avrupa'nın son cüzzam hastanesi alevler içinde yanar.

## Ölüm Uykundan Uyan Romanya

Kaçış yolunda, sürekli olarak “militan” devriyeler tarafından durdurulan Martin, onlara zafer işareti yaparak, belgelerini gösterir böylelikle onun kamyonu aranmazdı. Kamyonun radyosunda tekrar tekrar çalan şarkı; “*Ölüm uykundan uyan Romanya, Barbar zalimlerin seni içine gömdüğü, Şimdi yabut hiçbir zaman, baştan yaz kaderini ve izle, senden önce düşmanlarının boyun eğişlerini*” şarkısı içerisinde devrimi yönlerinden için gizli kodlar içermektedir (Spahic, 2018: 158). Robert'in üzerine giymiş olduğu ipek elbiseler üzerinde “N” ve “Ç” harfleri işlidir, Martin, bu kıyafetlerin “Dracula” ya ait olduğunu yani “Kazıklı Voyvoda” (Nilolay Çavuşesku'nun takma adı) bu yüzden de sıcak tuttuğunu söyler (Spahic, 2018: 159). Martin, nehrin aşağısını ve yukarısını Romanya sınır polisleri var mı yok mu diye kontrol eder, nehrin etrafında kimse yoktur.

Hastanedeki yangından kaçan diğer cüzzam hastalarının batı kıyısına doğru ilerledikleri, orada terk edilmiş bir eve yerleştikleri ve açlıktan ölmek üzere oldukları hakkında konuşulurken, “Leningrad” yazılı, Sovyet bayraklı siyah bir tekne yaklaşmak üzeredir. Teknede, iki cüzzam hastası için özel bir yer hazırlanmıştır, tekne onları Viyana rıhtımlarına kadar götürecektir, ellerine geçen yağlı boyayla, Tuna Nehri boyunca geçecekleri “*MAGURELE, KALAFAT, BELGRAD ardından VUKOVAR, MOHAÇ, DUNAFÖLDVAR, BUDAPEŞTE sonra ESTERGON, KOMARNO, BRATİSLAVA ve nihayet VIYANA,*” isimlerini yazırlar (Spahic, 2018: 167). Yolculuk boyunca balık çorbası yiyen, Viyana'ya varmayı bekleyen, iki cüzzam hastası, sonunda motor sesleri durunca, geldiklerini anlarlar.

Önlerinde Viyana ormanlarının bin yıllık karanlığı uzanır. Robert sürekli olarak dinlenmek için ara verip oturmak zorunda kalır, fakat her defasında vazgeçememek için biraz daha direnir. Robert'in yürüyüşü biraz değişir, “sanki ölüm cezasına çarptırılmış ve kurşuna dizilmeye götürülen” biri gibidir (Spahic, 2018: 170). Robert ani bir hareketle üzerindeki çıkarp, koşmaya başlar, yolun kenarında durur ve veda için elini kaldırır ve aralık gecesi senfonisi çalmaya başlar:

Allegro molto moderato: Robert W. Duncan yavaşça yüzünü araba seline döndürür ve kollarını iki yana bırakır. Adagio: Yere bakar, sağa ve sola bakar, doğuya ve batıya bakar. Ardından gözlerini yine zemine çevirir. ... İkinci adımını atar. Arabalar umutsuzca korna çalmaktadırlar. Fakat üçüncü adım...Bu adım büyük bir çarpışmaya ve kemiklerin kırılmasına, ardından acı içinde bir bedenın savrulmasına ve yola dehşetle düşmesine sebep olur. Tüm dünya sustu. Toprak bir adamın ölümüyle örtüldü. Cesedin etrafındaki kalabalığı geçmekte hiç zorlanmadım. Dağıldılar, aynı anda hem bu ölümcül kazanın dehşetini hem benim cüzzamlı yüzümü ilk kez gururla sergilemişim kavrayamamışlardı. “Biz cüzzamlıyız! Siz...Sizse

domuzsunuz!” Bunu söyleyiverdim ve etrafımdaki dairenin çapı iyice genişledi (Spahic, 2018: 173).

Robert’in ölümünün ardından, otopsi yapılır ve Avusturya topraklarının üç metre altına gömülür, ailesinden birileri ararsa cenazesi üç yıl sonra Amerika’ya iade edilebilirdi, bu süreç bakterinin etkinliğini yitirmesi için öngörülen bir süreydi. Diğer cüzzam hastası ise hastaneye kaldırılır, hastanede geçmiş günlerini fazla düşünmeden geçirmeye çalışır, Viyanalı cerrahlar tarafından “kataraktlı gözleri” tedavi edilir, fakat net olarak göremez. Hayallerinde, cüceler oluşmaya başlar, bu cücelerın elleri kolları harekete geçecek, konuşmaya başlayacak ardından cüzzamlı sesleri kalınlaşıp, elleri bozulacaktı. Sırf bu hayallerden kurtulmak için gece, gözüne siyah bir bant takar bazen de uzun yürüyüşlere çıkar. Bazen de sahile iner, “büyük trajedilerin küçük parçaları” olan gemi enkazlarına bakar daha sonra kuma ismini yazar, dalgaların gelip yazdıklarını silmesini bekler.

## Sonuç

Cüzzam hastalığının tarihçesinin, insanlık tarihinin başlamasıyla var olduğu düşünülür, Mısır ve Çin’de cüzzam hastalığına ait yazılı kaynaklar tespit edilmiştir fakat hastalığın özellikle, Haçlı Seferleri esnasında, Orta Çağ Avrupası’nda yaygınlaşması, hastalığın Tanrı tarafından gönderilen bir ceza olduğu fikrini doğurmuştur (Kılıç, 2018: 93). Orta Çağ hekimleri cüzzamı her ne kadar cinsel ilişkiyle bulaşabilen bir hastalık olarak açıklasalar da hayatında hiçbir cüzzam hastasıyla etkileşim göstermemiş bir kişi de hastalığa yakalanabilmektedir (Nikiforuk, 2001: 54). Orta Çağ cüzzam hastalarının tecrit edildiği, farklı kıyafetler giydirilerek, zil ve çan taşıdığı ve kuyularda su içmelerinin yasaklandığı bir dönem olmuştur (Özlü, Tiryaki, 2018: 180). Cüzzam hastalığının ihbarı mecburi tutulurdu bu yüzden cüzzama yakalanan ya da yakalandığından şüphe duyulan kimseler, önce, hekimler ve papazlar tarafından kontrol edilir, hastalığın var olduğu teşhis edilirse, kişi kiliseye götürülür, kendisi için okunan ölüm dualarını dinler arkasından “miskinhane” ya cüzzam hastaları için ayrılan tecrit bölgesine bırakılırdı (Hot, 2007: 43).

Hastalık hakkında spekülasyonlar sürekli varlığını korumuştur. Hastalığın sebebi olarak cinsel tercihler gösterilmiş ya da hastalığın Doğu’dan Avrupa taşındığı iddia edilmiştir. Hastalık kişinin işlediği günahların kefaretidir; Tanrı cüzzam hastalarına kasten cezalandırmıştır, bu bakış açısıyla, cüzzamın varlığı toplumun etik kurallarıyla çelişmektedir. Cüzzam hastaları toplumdan uzak olmayı hak etmektedirler, dini etik değerler hastalığın patolojisinde belirleyici rol oynamıştır. Biyolojik bir olgu olarak kabul edilmeyen cüzzam hastalığı, etik normlar ve dinsel kaygılarla değerlendirilmiş ve hastalığın etiyojisini belirleyen unsurlar arasında en önemli etkenler olarak belirleyici olmuştur. Cüzzam hastalığının sebep olduğu deformasyonlar ve şekil bozuklukları hastalığın günah ile özdeşleşmesine ve hastalık-ceza ilişkisini temellendirmiştir (Akın, 21014: 355).

Veiba, sıtma ve kolera gibi diğer bulaşıcı hastalıklar kısa bir sürede yayımlaşıp ölümle sonuçlandığı için hastalar kronik bir süre devam eden cüzzam hastalığında olduğu gibi yaşayan ölümler olmamışlardır.

Ognjen Spahic, “Hansen’in Evlatrı”nda, devrimden birkaç ay öncesinde, Avrupa’nın Tekeli (Tichilesti) Köyün’ de tedavi gören cüzzamlı hastaların yaşamını konu edinir. Hastalar yaşadıkları deformasyon ve sakatlıklardan dolayı içlerine kapanmış, dış dünyayla ilişkileri kesilmiştir. Eser’de cüzzam hastası olan Yaşlı Zoltan ve kurgunun sonunda Amerikalı Robert umutsuzluk içerisinde intihar ederler. Spahic, bu küçük cüzzamlı kolonisinin arasında gelişen insana ait, dostluk, sevgi, nefret ve umutsuzluk duygularından söz eder; eserin “Giriş” kısmında Nick Thope’un söylemiyle, Avrupa’nın unutulmuş, son cüzzam hastanesi “Avrupa’nın olağanüstü, güzel, korkunç paradisi”dir, bir yanda kanlı bir devrim vardır bir yanda ise birbirlerine tutunmuş birkaç cüzzam hastası.

Orta Çağ’da yaygın olan cüzzamlı hastaların günahkâr olduğu görüşü, eser de devam eder. Devrim öncesi protesto yapan işçilerin eylemlerine hastane çitlerinin arkasından katılmak isteyen Yaşlı Zoltan bir anlık sessizlikten sonra “Günahkâr” diye suçlanıp, taşa tutulmuştur. Karanlık bir mahzen olarak tanımlanan hastaneye, 16 Nisan 1989 yılında cüzzam teşhisi konularak getirilen romanın anlatıcısı, on iki kişiden oluşan bir kolonide, cüzzamın bedensel zorlukları birlikte yarattığı psikolojik süreci de anlatır. Spahic, hastaların yaşamları üzerinden, Romanya’nın tarihsel geçmişi ve geçirdiği siyasi ve iktisadi zorluklara da değinir. Spahic, cüzzam hastalarının deformasyonlu bedenleri ve yaşadıkları psikolojik zorluklardan söz ederken aynı zamanda Romanya ve cüzzam hastalığı arasında paralel bir ilişki kurarak, Romanya’nın siyasi sürecinden, acılarından ve umutlarından söz eder.

### Kaynakça

- Akın, H. (2014). Antik Çağ’dan Yeni Çağ’a Delilik ve Cinlenme: Avrupa’da Aykırı Olma Üzerine Tarihsel Bir İnceleme (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi).
- Aybar, M. (2018). “İllet-i Cüzzam: Osmanlı Dağılma Dönemi.” Tarih Okulu Dergisi, (XXXIII).
- Bozkurt, G. S. (2008). “Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar.” Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, (2).
- Hot, İ. (2007). “Orta Çağ’da Batı Tıbbı”. Tıp Tarihi ve Tıp Estetiği Kitabı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Matbaası.
- Kardaş, A. “Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları ve Cüzzamla Mücadele.” YYUSB Dergisi, (34).

- Kılıç, O. (2018). “Cüzzam Hastalığının Osmanlı Sosyal Hayatındaki Yansımaları Üzerine Bir Değerlendirme (XVI. XIX. Yüzyıllar)”. Tarihsel Süreçte Anadolu’da Cüzzam. Haz. Fevzi Çakmak, Şükran Köse, Çağrı Büke, Eren Akçipek. Ankara: Gece Akademi.
- Nikiforuk, A. (2001). Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı hastalıklar Tarihi. Çev. Selahattin Erkanlı. İstanbul: İletişim Yayınları
- Özlü, Z. ve Tiryaki K. (2018). “Osmanlı Dönemi Cildiye Uzmanlarından Doktor Muallim Ali Rıza Bey’in Cüzzam Hastalığı Hakkındaki Görüşleri”. Tarihsel Süreçte Anadolu’da Cüzzam. Haz. Fevzi Çakmak, Şükran Köse, Çağrı Büke, Eren Akçipek. Ankara: Gece Akademi.
- Özkol, U. H, Bulut, G. ve Güdücüoğlu, H. (2015). “Yeni Tanımlanmış Laepramatöz Lepra Olgusu ve Mikrobiyolojik Görüntüleri” Abant Medical Journal (2).
- “Romanya’daki Cüzzamlı Köy: Tekeli.” (Haber Türk, E.T. 14.09.2019)  
<https://haberturk.ro/2018/01/28/romanyadaki-cuzzamli-koy-tekeli/>
- Sancaktar, C. (2019). “Balkanlar’da Devletçi Sosyalizmden Kapitalizme Geçiş: Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya.” Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, (05).
- Serdar, M. (2014). “Orta çağ Avrupası’nda Tanrının Laneti Cüzzam ve Cüzzam Evleri.” Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, II.